

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอุดมศึกษากับการพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ เป็นเรื่องกล่าวถึงกันมานานหลายปีและมีความสำคัญมากในปัจจุบัน เนื่องจากความเป็นเลิศทางวิชาการไม่ได้หยุดอยู่ที่การใช้เทคโนโลยีเป็น แต่ต้องก้าวไปสู่อีกก้าวหนึ่งที่สร้างเทคโนโลยีของตนเองได้ด้วย (เกษม สุวรรณกุล, 2531) ความเป็นเลิศทางวิชาการจึงเป็นอุดมการณ์และเป็นสิ่งท้าทายที่สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจะต้องพยายามทำให้บรรลุผลสำเร็จ (Stauffer, 1981) ซึ่งทางทบวงมหาวิทยาลัยก็ได้ระบุนโยบายด้านการจัดการศึกษา การวิจัยและการพัฒนาในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544) ให้อย่างชัดเจนว่า ให้สถาบันอุดมศึกษาปรับปรุงบทบาทในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อนำและรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเพื่อสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการตามศักยภาพและสถานภาพที่ต่างกัน โดยมีมาตรการสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาร่วมกับสมาคมวิชาชีพพัฒนาวิธีประเมินคุณภาพทางวิชาการในบางสาขาวิชา เพื่อส่งเสริมการพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการเฉพาะทาง และให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐประเภทจำกัดรับ เน้นบทบาทมาตรฐานการศึกษา และการพัฒนาขีดความสามารถของสถาบันอุดมศึกษาเป็นสำคัญ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2540) ซึ่งในส่วนของวิธีดำเนินการนั้นทุกสถาบันจะต้องมุ่งหาแนวทางในการพัฒนาเพื่อความเป็นเลิศในทุกๆภารกิจของสถาบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการสอน การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพื่อช่วยพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการให้กับนักศึกษา คณาจารย์ และสถาบัน (Astin, 1991; ทบวงมหาวิทยาลัย, 2540)

ในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่เน้นการเรียนการสอนเชิงวิจัยตลอดเวลา มีเป้าหมายเพื่อมุ่งให้บัณฑิตที่ผลิตออกมามีความเป็นเลิศทางวิชาการและเป็นนักวิชาชีพชั้นสูง (วิจิตร ศรีสอาน, 2522) การผลิตบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษาจึงเป็นนโยบายที่ต้องมีการระดมทรัพยากร เพื่อเร่งรัดปรับปรุงการผลิตทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น นิสิตบัณฑิตศึกษาส่วนใหญ่จึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการและวิธีการวิจัย มีการทำวิทยานิพนธ์ก่อนที่จะสำเร็จการศึกษา

เพื่อเป็นแนวทางในการนำวิธีดำเนินการวิจัยที่ได้รับในขณะศึกษาอยู่ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแผนงานของตนและประเทศชาติได้ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงานพัฒนาประสิทธิภาพของการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัย ให้เป็นไปตามนโยบายของแผนอุดมศึกษา อีกทั้งเป็นหนทางของการก้าวเข้าสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย หรือมหาวิทยาลัยกึ่งวิจัยในอนาคต

ด้วยความสำคัญดังกล่าว มหาวิทยาลัยของรัฐเกือบทุกแห่งจึงได้กำหนดให้คณะวิชาที่เปิดสอนทางด้านการศึกษา มีการเปิดภาควิชาและสาขาวิชาในหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อผลิตนักวิจัยการศึกษา นักวัดและประเมินผลการศึกษา และนักสถิติการศึกษา เพื่อช่วยในการวางแผนและพัฒนาทางการวิจัยการศึกษาเป็นสำคัญ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จะมีศักยภาพในการเปิดสอนหลักสูตรเกี่ยวกับวิจัยการศึกษา วัดและประเมินผลการศึกษา หรือสถิติการศึกษาระดับปริญญาโท มีเพียงบางแห่งเท่านั้นที่เปิดสอนได้ถึงระดับปริญญาเอกแต่ก็เปิดได้เป็นเพียงบางสาขาวิชาเท่านั้น

สำหรับภาควิชาและสาขาวิชาต่าง ๆ นั้น ถือได้ว่าเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติการที่สำคัญของมหาวิทยาลัยต่างๆ ดังนั้นการวางแผนและกำหนดบทบาทของตนเองในแต่ละภาควิชาและสาขาวิชาจะสะท้อนถึงความสำเร็จและความเป็นเลิศทางวิชาการของภาควิชา และสาขาวิชานั้นๆ ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของการก้าวสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยหรือมหาวิทยาลัยกึ่งวิจัย

Tacker (1988) ได้กล่าวว่า สถาบันใดที่ผ่านการรับรองวิทยฐานะแล้วมิได้เป็นเครื่องชี้วัดว่าสถาบันนั้นมีความเป็นเลิศหรือมีคุณภาพ เนื่องจากเกณฑ์มาตรฐานขององค์กรที่ให้การรับรองวิทยฐานะนั้นมีขอบเขตกว้างมาก และเป็นเพียงขอบเขตขั้นต่ำที่สะท้อนให้เห็นว่าสถาบันนั้นอาจพัฒนาให้เกิดคุณภาพต่อไปได้ตามเป้าหมายของสถาบันเท่านั้น

นอกจากนี้การรับรองวิทยฐานะยังไม่อาจบ่งชี้ได้ว่า ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถหรือผลสัมฤทธิ์มากน้อยเพียงใด อันเป็นตัวบ่งชี้ตัวสำคัญที่แสดงถึงความเป็นเลิศทางวิชาการหรือคุณภาพที่ดีของสถาบัน (Marcus, 1983 อ้างถึงใน อุไรพรรณ เจนวานิชยานนท์, 2536)

ความหมายของความเป็นเลิศหรือคุณภาพนั้นถึงแม้ว่าจะยากในการให้ความหมายและยากที่จะอธิบาย อีกทั้งยังมีมุมมองเกี่ยวกับความหมายได้หลายมิติ (Multidimension) (Blackburn

and P.E.Lingenfelter, 1973; Clark, R.T.Hartnett and L.L.Baird, 1976 อ้างถึงใน Volkwein, 1986; Moses, 1994) แต่ก็สามารถที่จะทำให้บรรลุผลสำเร็จได้ด้วยเกณฑ์บ่งชี้คุณลักษณะ และระดับความเป็นเลิศที่เป็นมาตรฐานและเชื่อถือได้ ด้วยความเห็นชอบ และการยอมรับของ นักวิชาการ (Astin, 1982) อีกทั้งการสร้างตัวบ่งชี้ (Indicators) เพื่อที่จะช่วยเป็นตัวแทนในการ บ่งบอกสภาพทางการศึกษาที่นักวางแผนนโยบายต้องติดตามเพราะมีความสำคัญในอันที่จะก่อให้เกิด การตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดทรัพยากร, การรับนักศึกษาเข้าเรียน, บุคลากร และหลักสูตร เป็นต้น (Johnstone, 1981; Schmitz, 1993) และยังถือได้ว่า ตัวบ่งชี้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา หรือช่วยเตือนเมื่อผลที่เกิดขึ้นผิดเพี้ยนไปจากสภาพการณ์ที่พึงประสงค์ เพราะตัวบ่งชี้จะเป็นตัวช่วยลดปริมาณข้อมูลดิบให้น้อยลงและอยู่ในสัดส่วนที่เราจะวินิจฉัยปัญหาได้ (ชินภัทร ภูมิรัตน, 2538)

ตัวบ่งชี้มี 3 ประเภทที่เห็นได้ชัด ประเภทแรก คือ ตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวแทน (Representative Indicators) ซึ่งใช้มากในงานวิจัย งานบริหารและวางแผน จะช่วยชี้หรือสะท้อนให้เห็นแง่มุมของ ระบบการศึกษา อาทิเช่น อัตราส่วนนักเรียนต่อประชากรในระบบการศึกษา อัตราการเรียนต่อของ นักเรียนในระดับต่างๆ เป็นต้น ประเภทที่สอง คือ ตัวบ่งชี้เดี่ยว (Disaggregative Indicators) เป็น ตัวบ่งชี้ที่ถูกจำแนกออกมาเดี่ยวๆ ใช้แทนตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งเพื่ออธิบายเรื่องหนึ่งๆ ตัวบ่งชี้นี้ ต้องอาศัยความหมายของแต่ละตัวแปรเพื่ออธิบายแต่ละส่วน หรือแต่ละองค์ประกอบของระบบ การศึกษา ซึ่งถ้าจะนำไปอธิบายเพียงบางส่วนก็เกิดปัญหาในความไม่ถูกต้อง ตัวบ่งชี้นี้จึงไม่ ให้การอธิบายลักษณะของระบบการศึกษาได้ดีเท่าที่ควร และ ประเภทที่สาม คือ ตัวบ่งชี้รวมหรือดัชนี รวม (Composite Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่เกิดจากการรวมตัวแปรทางการศึกษาจำนวนหนึ่งเข้าด้วยกัน มีการถ่วงน้ำหนักของตัวแปรแต่ละตัวแล้วคำนวณด้วยวิธีการทางสถิติหาค่าตัวบ่งชี้รวมออกมาเพื่อใช้เป็นตัวแทนตัวแปรอิสระหลายๆตัวแปร ทำให้เห็นภาพกว้างขึ้นและลดความซับซ้อนของ ข้อมูลให้น้อยลงช่วยบ่งชี้องค์ประกอบหรือระบบของการศึกษาได้ดีที่สุดในประเภทที่กล่าวมา (Johnstone, 1981; ชินภัทร ภูมิรัตน, 2538)

การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมให้ได้ผลดีในการนำไปใช้ประเมินได้ตรงตามสภาพการณ์ที่เป็นจริง นั้นเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาที่เน้นข้อมูลเชิงประจักษ์ ควรต้องพิจารณา ตัวแปรหรือตัวบ่งชี้ให้ครบทุกองค์ประกอบ (มิติ) ของความเป็นเลิศทางวิชาการซึ่งค่อนข้างที่จะเป็น เรื่องเฉพาะ ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละสังคม การกำหนดเกณฑ์จึงจำเป็นต้องอาศัยผลการวิจัยเข้ามา ช่วย (ชินภัทร ภูมิรัตน, 2538) เนื่องจากความเป็นเลิศนั้นจะต้องประกอบด้วยมาตรฐานสากลและ

มาตรฐานของแต่ละสาขาวิชาหรือสถาบันเพราะอุดมศึกษามีความหลากหลาย ดังนั้นมาตรฐานความเป็นเลิศจึงต้องแตกต่างกันไปตามเป้าหมายหรือบริบทของแต่ละสถาบันนั้นๆ (Levine, 1982)

ทางด้านสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษาก็เช่นเดียวกัน ผู้ที่จะมีความรู้และสร้างมาตรฐานความเป็นเลิศทางวิชาการของการวิจัยการศึกษา การวัดและประเมินผลการศึกษา และสถิติ การศึกษาได้ดั่งนั้น นอกจากจะเป็นคนของสาขาวิชาดังกล่าวแล้วก็อาจเป็นคนนอกสาขาวิชาที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในการดำเนินงานเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นสำคัญ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ คุณภาพและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถาบันทั้งในระดับมหาวิทยาลัย ระดับของภาควิชาและสาขาวิชาตามมิติหรือองค์ประกอบของความเป็นเลิศทางวิชาการ พบว่า องค์ประกอบสำคัญประกอบไปด้วย คุณภาพอาจารย์ (Morgan and Mitchell, 1985; Mayhew, Ford and Hubbard, 1990; อาณัติ อภาภิรม, 2531; บุญรอด วุฒิศาสตร์กุล, 2535; อุไรพรรณ เจนวาณิช- ยานนท์, 2536; สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา, ส่วนวิจัยและพัฒนา, 2540) การวิจัย/ผลงานทางวิชาการของอาจารย์ ทรัพยากรสนับสนุนทางวิชาการ คุณภาพนิสิต/นักศึกษา (Morgan and Mitchell, 1985; Astin, 1988; Tan, 1992; อาณัติ อภาภิรม, 2531; บุญรอด วุฒิศาสตร์กุล, 2535; อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, 2536; สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา, ส่วนวิจัยและพัฒนา, 2540) ขนาดของสถาบัน (Astin, 1988; Fairweather and Brown, 1991) หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน (Morgan and Mitchell, 1985; Astin, 1988; Mayhew, Ford and Hubbard, 1990; บุญรอด วุฒิศาสตร์กุล, 2535; อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, 2536; สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา, ส่วนวิจัยและพัฒนา, 2540) และ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร (Mayhew, Ford and Hubbard, 1990; โกวิท ประวาลพฤกษ์, 2534; อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, 2536)

การให้ได้มาซึ่งตัวบ่งชี้รวมสำหรับความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐ ตามมิติ/องค์ประกอบดังกล่าว ไม่อาจกระทำและรวบรวมได้เพียงแต่ การศึกษาจากเอกสาร หรืองานวิจัยใดๆ เท่านั้น เพราะยังไม่มีเอกสารหรืองานวิจัยใดระบุไว้ชัดเจนเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ในระดับของสาขาวิชานี้ ดังนั้นการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมที่เป็นระดับเฉพาะเจาะจง จึง

ควรใช้แนวทางการวิจัยเชิงธรรมชาติ (Naturalistic Research) ที่ Guba และ Lincoln (1979) ได้เสนอไว้ในรูปแบบการประเมินผลระบบผู้เชี่ยวชาญหรือระบบผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship Model) ตามแนวคิดของ Eisner (1976) ซึ่งเป็นการวิจัยที่ใช้ดุลยพินิจของผู้เชี่ยวชาญ ในการประเมินความถูกต้องของสิ่งที่นำเสนอ มีความเชื่อว่ามาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้น จะเกิดขึ้นจากความรู้ ประสบการณ์ และความชำนาญของผู้เชี่ยวชาญเอง อันจะนำไปสู่การปรับปรุงตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นให้มีความสมบูรณ์ถูกต้องต่อไป

เทคนิควิธีที่สนับสนุนรูปแบบการประเมินผลระบบผู้เชี่ยวชาญให้มีความชัดเจน สมบูรณ์ในที่นี้ ได้แก่ เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เนื่องจากการรวบรวมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญโดยวิธีอื่นๆ เช่น การใช้กระบวนการกลุ่ม (Group Process) ไม่ว่าจะเป็น เทคนิคกลุ่มใหญ่ (Large group techniques) เทคนิคกลุ่มย่อย (Nominal Group) หรือ เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) ฯลฯ ล้วนแต่เป็นเทคนิคที่เน้นการแสดงออกเพื่อให้ได้แนวคิดที่หลากหลาย จำเป็นที่จะต้องมีการจัดประชุมกลุ่มหรือเผชิญหน้ากันระหว่างสมาชิก จึงอาจมีปัญหาเรื่องการผูกขาดหรือการครอบงำความคิดจากผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า หรือผู้ที่พูดแสดงความคิดเห็นมากกว่า นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มอาจพูดนอกประเด็นไม่ตรงกับจุดมุ่งหมายของผู้วิจัย (Witkin and Altschuld, 1995) ซึ่งถ้าใช้เทคนิคเดลฟายแล้วจะสามารถแก้ปัญหาในเรื่องของการจัดประชุมกลุ่มระหว่างผู้เชี่ยวชาญได้ ทั้งนี้เพราะเป็นการยากที่จะนัดหมายและเชิญผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวที่มีภารกิจประจำในสถาบันและภารกิจของการบริการสังคมมาพบปะพูดคุยกัน อีกทั้งเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการนัดหมาย จัดเตรียมการประชุมด้วย (Linstone and Turoff, 1975; ประยูร ศรีประสาธน์, 2523; สุวรรณา เชื้อรัตนพงศ์, 2528)

เทคนิคเดลฟายยังเป็นเทคนิคของการใช้แบบสอบถามที่มีวิธีดำเนินการง่ายกว่าการใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งต้องอาศัยทักษะและประสบการณ์ของผู้สัมภาษณ์เป็นพิเศษ และอาจต้องใช้เวลามากถ้าบุคคลที่ไปสัมภาษณ์เป็นผู้มีชื่อเสียง เพราะต้องเสียเวลาไปกับการนัดหมายประกอบกับถ้าได้ข้อมูลไม่ครบถ้วนก็ต้องกลับไปสัมภาษณ์ซ้ำใหม่ ก่อให้เกิดความรำคาญแก่ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ นอกจากนี้การใช้แบบสอบถามโดยเทคนิคเดลฟาย ผู้เชี่ยวชาญจะมีอิสระในการตอบได้เต็มที่ตามจุดมุ่งหมายของคำถามที่ผู้วิจัยถาม อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้เรียบเรียงความคิดและสื่อสารออกมาเป็นภาษาเขียนที่สื่อความเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น พร้อมทั้งยังสามารถรับข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ของตนเองและผู้เชี่ยวชาญคนอื่นๆ ได้ด้วย

ในการศึกษาค้างนี้ถือเป็นการพัฒนาเริ่มต้น จึงนำรูปแบบของตัวบ่งชี้คุณภาพ
 การดำเนินงาน (Performance Indicators) เซึ่งระบบ ที่ใช้ในการประเมินสถาบันอุดมศึกษาซึ่ง
 ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) มาใช้ ซึ่ง
 ทบวงมหาวิทยาลัยเองก็ใช้อยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากเห็นว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องต่อ
 การดำเนินงานในระยะเริ่มแรก (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา,
 ส่วนวิจัยและพัฒนา, 2540) ฉะนั้นการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับความเป็นเลิศทางวิชาการของ
 สาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญนี้ จึงมุ่งพัฒนาตามระบบของตัวบ่งชี้คุณภาพ
 การดำเนินงานตามที่กล่าวถึง พร้อมทั้งมีการวิเคราะห์ความเป็นเลิศทางวิชาการตามตัวบ่งชี้ใน
 แต่ละภาค/สาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐด้วย ทั้งนี้ในการศึกษา ผู้วิจัย
 ทำการศึกษาเฉพาะในระดับปริญญาโทเนื่องจากเป็นพื้นฐานของบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย
 ส่วนใหญ่ก็เปิดสอนกันทั่วไปและมีปริมาณของนักศึกษาจำนวนมากที่จบการศึกษาออกไป และ
 กำลังศึกษาอยู่ แต่ยังไม่มีการศึกษาหรือพิจารณาในเรื่องคุณภาพหรือความเป็นเลิศทางวิชาการของ
 สาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษาอย่างเด่นชัดและไม่มีการศึกษาในลักษณะของการสร้างตัวบ่งชี้รวม
 เลย ดังนั้นการศึกษาของผู้วิจัยจะมีส่วนทำให้การมองภาพของการดำเนินภารกิจของสาขาวิชาได้
 เด่นชัดขึ้น ซึ่งจะเป็นการสร้างกลไกการควบคุมคุณภาพภายในขององค์กร และเป็นการยกระดับ
 ความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาให้สอดคล้องตามแผนพัฒนาอุดมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการ
 ศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐ
2. เพื่อวิเคราะห์ความเป็นเลิศทางวิชาการตามตัวบ่งชี้รวมสำหรับความเป็นเลิศทางวิชาการ
 ของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาตัวบ่งชี้ร่วมสำหรับความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่เปิดสอนหลักสูตรระดับปริญญาโททางด้านวิจัยการศึกษา และ/หรือ การวัดและประเมินผลการศึกษา และสถิติการศึกษา ซึ่งครอบคลุม 8 มหาวิทยาลัย ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2. ตัวแปรที่มุ่งศึกษา คือ ตัวบ่งชี้ร่วมสำหรับความเป็นเลิศทางวิชาการ ตามมิติหรือองค์ประกอบของความเป็นเลิศทางวิชาการในด้านคุณภาพอาจารย์ การวิจัย/ผลงานทางวิชาการของอาจารย์ ทรัพยากรสนับสนุนทางวิชาการ คุณภาพนิสิต/นักศึกษา ขนาดของสถาบัน หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และภาวะผู้นำทางวิชาการของหัวหน้าภาค/สาขาวิชา

3. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้เทคนิคเดลฟายในการคัดเลือกตัวบ่งชี้ความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยการใช้กลุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน ประกอบด้วย ผู้แทนจากกระทรวงศึกษาธิการ ผู้แทนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ หัวหน้าภาค/อาจารย์จากสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ทางการวางแผน จัดทำนโยบาย โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษา หรือการประเมินผลการทำงาน of สาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา

สำหรับประชากรที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาตรวจสอบความตรงของตัวบ่งชี้รวมที่พัฒนานั้น ได้แก่ หัวหน้าภาค/สาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐ 8 แห่ง จำนวน 8 คน อาจารย์จากสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐ 8 แห่ง จำนวน 62 คน และผู้เชี่ยวชาญตามเกณฑ์ของกลุ่มที่ใช้เทคนิคเดลฟาย แต่เพิ่มคุณสมบัติด้านประสบการณ์ทางการบริหาร การติดต่อประสานงาน หรือการร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัย จำนวน 7 คน

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. ในการวิเคราะห์ความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐ มีข้อมูลตามตัวบ่งชี้บางตัวในบางมิติ/องค์ประกอบของความเป็นเลิศทางวิชาการ เช่น จำนวนชั่วโมงการสอนเฉลี่ยต่อสัปดาห์ของอาจารย์ที่สอนในสาขาวิชา, จำนวนนิสิตโดยเฉลี่ยในความดูแลวิทยานิพนธ์ของอาจารย์ หรือ อัตราส่วนระหว่างจำนวนวิชาเลือกต่อจำนวนวิชาบังคับตามหลักสูตรของสาขาวิชาที่ให้นักศึกษาในสาขาวิชาลงทะเบียนเรียนได้ เป็นต้น ที่ยังไม่สามารถกำหนดเป็นคะแนนตามสเกล 1 - 10 ที่น่าเชื่อถือได้ ทั้งนี้เพราะไม่มีเอกสารใดระบุไว้ชัดเจนเกี่ยวกับเกณฑ์ในการวินิจฉัยคุณภาพหรือความเป็นเลิศตามตัวบ่งชี้เหล่านั้นๆ ว่าขอบเขตของคะแนนควรอยู่ที่ระดับใดจึงจะถือว่ามีความเป็นเลิศทางวิชาการมากหรือน้อย

2. ผู้วิจัยไม่สามารถหาเครื่องมือใดที่ใช้เป็นเกณฑ์ภายนอกได้อย่างน่าเชื่อถือ ในการตรวจสอบความตรงของตัวบ่งชี้ได้เหมาะสมเท่ากับผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก เนื่องจาก การศึกษาในประเทศไทยเรายังไม่มีการจัดอันดับความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษา และผู้เชี่ยวชาญที่แท้จริงส่วนใหญ่ก็เป็นอาจารย์ที่อยู่ในสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ซึ่งเป็นประชากรเป้าหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามตัวบ่งชี้แล้ว ทำให้ไม่สามารถเป็นผู้เชี่ยวชาญในการจัดอันดับความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาได้ ผู้วิจัยจึงต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกที่สามารถจัดอันดับความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาในภาพรวมได้ แต่อาจจะทราบข้อมูลของแต่ละมิติ/องค์ประกอบของความเป็นเลิศทางวิชาการได้ไม่ละเอียดเพียงพอในการจัดอันดับ

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐ หมายถึง ระดับของคุณภาพสูงสุดหรือคุณลักษณะที่มีมาตรฐานสูงทางด้านวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยมีองค์ประกอบของความเป็นเลิศทางวิชาการที่สำคัญ ประกอบด้วย คุณภาพอาจารย์ การวิจัย/ผลงานทางวิชาการของอาจารย์ ทรัพยากรสนับสนุนทางวิชาการ คุณภาพนิสิต/นักศึกษา ขนาดของสถาบัน หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และภาวะผู้นำทางวิชาการของหัวหน้าภาค/สาขาวิชา ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบสามารถวัดได้ด้วยตัวบ่งชี้ความเป็นเลิศทางวิชาการที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญด้วยเทคนิคเดลฟายเรียบร้อยแล้ว

ตัวบ่งชี้ความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐ หมายถึง ตัวประกอบ ตัวแปร ค่าที่สังเกตได้ ซึ่งใช้บ่งบอกสถานภาพหรือสะท้อนถึงความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่ผ่านการคัดเลือกตามฉันทามติ (Consensus) ของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique)

ตัวบ่งชี้รวมสำหรับความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐ หมายถึง กลุ่มของตัวบ่งชี้หรือตัวแปรความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่พัฒนาขึ้นมาจากการรวมตัวบ่งชี้โดยใช้เทคนิคเดลฟาย และให้น้ำหนัก (weight) คະแนนความสำคัญโดยผู้เชี่ยวชาญ

ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Indicators) หมายถึง ตัวบ่งชี้ต่างๆ ที่เป็นตัวป้อนหรือถูกนำมาใช้ในระบบของมิติสำหรับความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือได้ผลผลิตตามต้องการ ได้แก่ ตัวบ่งชี้เกี่ยวกับ คุณวุฒิ คุณลักษณะ ประสิทธิภาพ อัตราส่วนหรือจำนวนของทรัพยากรที่มี อยู่ในระบบ เป็นต้น

ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการ (Process Indicators) หมายถึง ตัวบ่งชี้ต่างๆ ที่แสดงถึงการปฏิบัติหรือวิธีการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ได้แก่ ตัวบ่งชี้เกี่ยวกับการสอน การวิจัย การเป็นที่ปรึกษา การบริการ/จัดระบบ การมีแผนงาน การประชุม การประเมิน ตลอดจนการเผยแพร่ เป็นต้น

ตัวบ่งชี้ด้านผลผลิต (Output Indicators) หมายถึง ตัวบ่งชี้ต่างๆ ที่เป็นผลมาจากการใช้ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยนำเข้าผ่านการปฏิบัติหรือ ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการ ได้แก่ ตัวบ่งชี้เกี่ยวกับ ผลงานวิชาการ ผลงานวิจัย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตลอดจนความสำเร็จ และความพึงพอใจ เป็นต้น

สาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐ หมายถึง สาขาวิชาของมหาวิทยาลัยเปิดของรัฐ ที่เปิดสอนหลักสูตรระดับปริญญาโททางด้านการศึกษา และ/หรือ การวัดและประเมินผลการศึกษา และสถิติการศึกษาจาก 8 สถาบัน ดังนี้

1. ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนระดับปริญญาโท 3 หลักสูตร คือ สาขาวิชาการวิจัยการศึกษา สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา และสาขาวิชาสถิติการศึกษา

2. ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร เปิดสอนระดับปริญญาโท 1 หลักสูตร คือ สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา

3. สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สังกัดภาควิชาการศึกษา

4. สาขาวิชาวัดผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร สังกัดภาควิชาพื้นฐานการศึกษา

5. ภาควิชาประเมินผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เปิดสอนระดับปริญญาโท 1 หลักสูตร คือ สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา

6. ภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เปิดสอนระดับปริญญาโท 1 หลักสูตร คือ สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา

7. ภาควิชาประเมินผลและวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เปิดสอนระดับปริญญาโท 1 หลักสูตร คือ สาขาวิชาวัดผลและวิจัยการศึกษา

8. ภาควิชาประเมินผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เปิดสอนระดับปริญญาโท 2 หลักสูตร คือ สาขาวิชาการวัดผลและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาวิจัยและสถิติการศึกษา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ตัวบ่งชี้รวมที่เหมาะสมในการใช้ประเมินความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐ

2. เป็นแนวทางในการนำเสนอสารสนเทศที่ได้จากตัวบ่งชี้ไปใช้ในการตัดสินใจ วางแผนปรับปรุงนโยบายของการดำเนินการกิจของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ

3. ทำให้ได้กลไกการควบคุมคุณภาพภายในองค์กรระดับสาขาวิชาช่วยให้สามารถประเมินขีดความสามารถของตนเองได้ด้วยตัวบ่งชี้รวมที่พัฒนาขึ้น